

ОПИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЧЕРЕЗ БІБЛІЙНІ СЮЖЕТИ В ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Якось В. Барка зазначив: „Шевченко був співець від пророків і апостолів. Вищої оцінки на землі для поета, на всі століття після земного життя спасителя, не знайти” [1, 5].

Так, Біблія в творчості Шевченка була постійним джерелом образів та ідей. Про це говорить хоча б лише кількість творів з використанням біблійних сюжетів. А саме: „Подражаніє Іезекіілю”, „Марія”, „Неофіти”, „Псалми Давидові”, „Осії глава XIV”, „Подражаніє 11 Псалму”, „Молитва” та багато інших.

Перший твір, який ми хочемо проаналізувати в аспекті використання біблійних мотивів є поема „Неофіти”. Назву поеми Т. Шевченко визначив після ґрунтовного обдумування творчого задуму. 8 грудня 1857р. він занотував у „Журнале”: “В продолжение этих четырёх дней писал поэму, названия которой ещё не придумал. Кажется, я назову её „Неофиты, или первые христиане”. Хорошо, если бы не обманул меня Щепкин, я ему посвящаю это произведение, и мне ужасно хотелось ему прочитатъ и услышатъ его верные дружескіе замечанія...”.

Слово „неофіти” у той час набуло алегоричного значення в колах передової інтелігенції. В „Карманном словаре иностранных слов” петрашевці давали таке пояснення до цього слова: „Неофіт. Новопервернутый в христианську віру, новохрещений. В переносному розумінні так називають взагалі людину, що вступила в нову для неї сферу діяльності...” [7, 349].

Як бачимо, Т. Шевченко майстерно використав образ неофітів, християнських першовідкривачів, для того, щоб влучно зобразити декабристів та їх антисамодержавні настрої. Як вказують деякі біблійні джерела, римський імператор Нерон, який у Шевченка символізував російського царя, спалював перших християн на арені цирку, використовував як світильники на святах, віддавав на поталу левам або собакам.

Починається розповідь про місце подій словами:

Не в нашім краю, Богу милім,
Не за гетьманів і царів
А в римській ідольській землі
Се беззаконіє творилося....
Росії
Тойді й на світі не було...

„Така манера сатиричних іносказань, що її у свій час М. О. Бестужев назвав «приноравливаниями», відображала характерну особливість художнього методу поетів-революціонерів.” [7, 351].

Наступний твір – це вірш „Осії глава XIV”, в основу якого покладено слова пророка Бога Єгови – Осії, зокрема його докір щодо аморальної поведінки іудейського народу. Трансформація цього мотиву, накладання його

на історію українського народу у Т. Шевченка, мали помітний резонанс серед критиків. Так автор книги „Т. Г. Шевченко” Є. Кирилук у своєму дослідженні піднесено зазначав: „І вже зовсім забувши про наслідування книги Осії, біблійного, стародавнього слова, Шевченко протиставляє цьому слову нове, революційне слово правди, яке може врятувати народ од панів і царизму” [6, 556]. На противагу йому Григорій Грабович, автор відомої книги „Шевченко як міфотворець”, стверджував: „щоб отримати значимість у цьому контексті, „ідеал революції” має означати не лише зміну, переворот, але певний характер цієї зміни.[...] Більше того, „революція” має послідовно висувати рушійні сили, що здійснюють зміни, і в цьому випадку неспроможність Шевченка більш ніж очевидна.” [5, 137].

Але чи справді були революційні наміри у Т. Шевченка, розбиратися історикам та біографам. Та суть в тому, що цього, тобто виразності образу України, письменник досяг використовуючи саме біблійний сюжет. Так, Т. Шевченко широко використав церковнослов'янську лексику: „скорбная”, „прорци”, „чадам”, „мста” і т.д. Широко використано у вірші й прийоми біблійного стилю: риторичні вигуки, запитання, повторення, нагнітання думок з допомогою градації. Зразком останнього прийому є рядки:

Розпнуть, розірвуть, рознесуть...

...Натхне, накличе, нажене...

Заслуговують особливої уваги ще два твори: „Псалми Давидові” та „Подражаніє Іезекіїлю”

Перший твір цікавий тим, що Тарас Григорович запозичив тут не скорботний образ Іудеї як України, або страждання праведних євреїв подібно українцям, а моральні норми Біблії. Т. Шевченко пересаджуючи біблійні принципи на український ґрунт, утверджує їх як закони розвитку нашого суспільства. Порівняємо.

Біблія:

“1. Блажен муж, що за радою несправедливих не ходить, і не стоїть на дорозі грішних, і не сидить на сидінні злоріків,

2. та в Законі Господнім його насолода, і про Закон Його вдень та вночі він роздумує!

3. І він буде, як дерево, над водним потоком посаджене, що родить свій плід своєчасно, і що листя не в'яне його, і все, що він чинить, щаститься йому!

4. Не так ті безбожні, вони як полова, що вітер її розвіває!

5. Ось тому то не встоять безбожні на суді, ані грішники у зборі праведних,

6. Дорогу бо праведних знає Господь, а дорога безбожних загине!” [4, 540]

“Кобзар” (“Псалми Давидові”):

Блажен муж на лукаву

Не ступає раду,

І не стане на путь злого,

І з лютим не сяде.

А в законі господньому

Серце його й воля

Навчається; і стане він –

Як на добрім полі
Над водою посаджене
Древо зеленіє,
Плодом вкрите. Так і муж той
В добрі своїм вспіє.
А лукавих, нечестивих
І слід пропадає, –
Як той попіл, над землею
Вітер розмахає.
І не встануть з праведними
Злії з домовини.
Діла добрих обновляться,
Діла злих загинуть. [2, 324]

Що ж до „Подражанія Іезекіїлю”, то для пояснення самої суті цього вірша нам потрібно звернутися до першоджерела, тобто Біблії. Так наприклад, у вірші Т. Шевченка є такі слова:

Нащо та сука, ваша мати,
Зо львами кліщилась, щенята?
І добували вас, лихих?
І множила ваш род проклятий?
А потім з вас, щенят зубатих,
Зробились львичища! Людей!
Незлюбних, праведних дітей,
Жрете скажені [...]
Земля тряслася, трепетала
Од реву львичища твого.
Окули люди і цього.
Заперли в щелепи удила
І в Вавілоні посадили
В тюрму глибоку. Щоб не чуть
Було на світі того рику
Самодержавного владики,
Царя неситого... [2, 623].

Звернемося до біблійного довідника: „В критичні роки, аж до часу зруйнування Єрусалиму, Єгова, незалежно від перешкод, продовжував використовувати служіння пророків та посилати їх до свого народу. Ієремія залишився в самому Єрусалимі, Даниїл знаходився при дворі в Вавілоні, а Єзекїль пророкував полоненим іудеям в Вавілонії...[.] Пророцтво *Єзекїля* пізніших років головним чином торкалося *надії на відбудову їхньої країни*”. [8; 19, 20]

Так, Шевченко плекав надію на відбудову України. А що мова тут йшла про російський царизм – вказує епітет „самодержавний отой плач”. В образі мати-львиці поет явно зображав вдову-імператрицю, а також дружину Миколи І – Олександру Федорівну, а в образі „щенят” – Олександра II і його братів та сестер. Але знаючи біблійне пояснення цих подій, нам стає ясно, що Шевченко

говорить про український народ як полонений Вавілонії, але, як Єзекііль у своїй проповіді, поет не втрачає надії хоча б у далекому майбутньому бачити українців вільними.

Як бачимо Великий Кобзар широко використовував Біблію, як джерело образів, моральних норм і навіть збагачення мови творів. Зазначимо, що письменник добре знав Біблію і ніяк не був атеїстом або противником Бога, як нам про це часто говорили в радянський час. Тарас Григорович розумів, яке місце займає ця священна книга в житті простого народу, який здавна був глибоко віруючим. Майстерно описана історія нашого народу через яскраві образи біблійних сюжетів спонукає нас добре знати як історію нашого народу так і „конституцію нашого життя” – Біблію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барка В. „Кобзар” і Біблія // Слово і час. – 1993. – №7
 2. Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Молодь, 1967.
 3. Маланюк Є. Книга спостережень. – К.: Атіка, 1995.
 4. Біблія, переклад Огієнка.
 5. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. – К.: Радянський письменник, 1991.
 6. Кирилюк Є. П. Т. Г. Шевченко. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1959.
 7. Пільгук І. І., Т. Г. Шевченко. – К.: Радянська школа, 1963.
 8. «Всё Писание достоверно и полезно» (видавництво Свідків Єгови). – Германія, Зельтерс: Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania, 2001.
- Науковий керівник дослідження
Білобровець В.В., асистент кафедри української літератури.